

Motion till riksdagen 2021/22:4194

av **Andreas Carlson m.fl. (KD)**

Kriminalvården

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka radikaliserings i fängelset och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lämpliga påföljder för unga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för unga gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta ansvaret för unga gängkriminella från Sis till Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om visitationsrätt för Statens institutionsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om begränsning av tillgången till kommunikationsutrustning för intagna hos Statens institutionsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad underrättelseverksamhet hos Statens institutionsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om chefstjänster med säkerhetsklassning hos Statens institutionsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skulduppbyggnad i fängelset och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av frivårdsinsatser även för den som inte blir villkorligt frigiven, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler borde avtjäna sitt straff i hemlandet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bygga fängelser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets roll och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kostnadskontroll i Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Riksrevisionens rekommendationer om effektiviseringar ska tas med i arbetet med kostnadskontroll och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personer som avviker från utdömt straff, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avskaffade preskriptionstider och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rymningsförbud och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om visitationsrätt i frivården och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om larmbågar och annan teknisk säkerhetsutrustning i frivården och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en frivårdsreform och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den kristdemokratiska rättspolitikerna bygger på insikten om människans ofullkomlighet. Brottlighet har alltid förekommit och kommer alltid att förekomma. Staten ska sträva efter att begränsa brottligheten så långt det är möjligt och att skipa rättvisa. Denna inställning genomsyrar vår rättspolitik.

Ett fungerande rättssamhälle förutsätter att de som bryter mot lagen lagförs och straffas. Det är viktigt för att skydda laglydiga, ge brottsoffer upprättelse och för att upprätthålla vad som är rätt och fel, men också för att ge förbrytaren möjlighet att sona sitt brott. Människan är en moralisk varelse som hela tiden har ansvar att förhålla sig till vad som är rätt och fel. Den som har tagit sitt straff har sonat sitt brott och har med det återupprättats och fått en chans att i andras ögon återinträda i samhället som en ansvarstagande person. Straff är därför ett nödvändigt inslag i rättsskipningen.

Tiden då straffet avtjänas ska användas på ett meningsfullt sätt genom insatser som möjliggör ett liv utan brottslighet. Behandling mot alkohol- och narkotikamissbruk samt utbildning och arbetsträning ska erbjudas. Anstalterna ska hållas drogfria. Frigivningen måste förberedas i god tid. För att undvika återfall bör den frigivne få hjälp att skaffa bostad, arbete eller annan typ av meningsfull sysselsättning. Det är även viktigt att det sociala kontaktnätet stärks. Satsningar på kriminalvården bör ses som ett sätt att minska brottsligheten i framtiden.

En växande kriminalvård

Kriminalvården behöver växa. Myndigheten är idag präglad av överbeläggning, en situation myndigheten gör sitt bästa för att hantera. Det innebär dubbelbeläggning och att de varit tvungna att lägga ned missbruksvård för att göra plats för fler intagna. Det innebär sämre möjligheter för rehabilitering. Kriminalvården håller nu på att bygga fler anstalter, vilket är absolut nödvändigt. Dagens byggplaner lär behöva följas av fler över tid.

2018 var en brytpunkt för Kriminalvården. De föregående tre åren hade antalet intagna minskat kontinuerligt, men 2018 vände trenden och antalet intagna ökade. Det finns anledning både att tro och att verka för att den trenden ska fortsätta. Detta får naturligtvis konsekvenser för Kriminalvårdens verksamhet.

Kriminalvården är idag hårt ansträngd. Kriminalvården gör själva bedömningen att det kommer krävas minst 7 430 anstaltsplatser och 3 000 häktesplatser till år 2030. Dessutom behöver det finnas ett överskott av platser för att kunna genomföra renoveringar. Det troliga är dock att platsbehovet kommer att bli ännu större när satsningarna på polisväsendet får genomslag. Kristdemokraterna har ambitionen att höja straffen för ett flertal brott. Eftersom brottsutvecklingen de senaste åren har varit mycket negativ, med fler grova brott, så kommer fler kriminella att behöva tillbringa betydligt längre tid på anstalt. En överkapacitet inom Kriminalvården skulle också gynna de intagnas och personalens säkerhet. Förtroendet för rättsstaten måste återupprättas genom att fler brottsoffer får upprättelse. Det kräver att fler kriminella också nås av effektiva vårdinsatser och avhopparverksamhet inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet.

Den genomsnittliga straffmassan, alltså antalet år i fängelse som en person döms för, hade tidigare en nedåtgående trend som nu är bruten och tycks vara på väg upp. Kristdemokraterna har medverkat till att riksdagen tillkännagett att ett flertal straff ska skärpas. Det gäller bland annat bostadsinbrott, vapenbrott, attacker på sjukhus och vitala samhällsfunktioner, attacker mot blåljuspersonal, skärpta straff för sexualbrott, terrorbrott och annat. Dessutom har vi i flera fall drivit fram att polisen ska få bättre verktyg att bekämpa brott, exempelvis i form av ökad kameraövervakning. Detta kommer att innebära ytterligare påfrestningar på Kriminalvården, som behöver en budgetram som klarar av det ökande antalet intagna.

När fängelserna blir fullbelagda påverkas miljön, både för de intagna och för Kriminalvårdens personal. Våldet ökar inte linjärt utan exponentiellt i takt med att beläggningen ökar. 2020 låg beläggningen på svenska anstalter i vissa fall på över 100 procent på häkten och omkring 100 procent på vissa anstalter. Det är oacceptabelt och innebär risker för både intagna och personal. En bra miljö i Kriminalvården är en förutsättning för rehabilitering av de intagna. Kristdemokraterna anser att Kriminalvården behöver växa. Det mest troliga är att den över tid behöver betydligt fler än de dryga 7 000 platser på häkten och anstalter som myndigheten nämner i sitt budget-

underlag. För att öka kapaciteten på häkten och anstalter anslår Kristdemokraterna ytterligare 700 miljoner kronor år 2024, då regeringens satsning på Kriminalvården slutar.

Säkerhetsaspekterna är också viktiga för att motarbeta bildandet av så kallade fängelsegäng och för att skilja på klienter från olika nätverk som annars antingen kan hamna i konflikt med varandra inne på anstalten, precis som de varit utanför, eller fortsätta sin organisering inom befintliga nätverk. Genom vad Kriminalvården kallar ett dynamiskt säkerhetsarbete, exempelvis att kunna flytta de intagna flera gånger mellan olika anstalter under fängelsetiden, kan detta motverkas. Befintliga nätverk splittras och konflikter undviks genom att personerna som har kontakt med varandra separeras. Kriminalvården hävdar att det finns tre grupperingar som kommer att kräva extra insatser de kommande åren: löst sammansatta kriminella nätverk, personer med omfattande psykisk ohälsa eller diagnosticerad psykisk sjukdom och våldsbejakande extremister. Inte minst islamistiska extremister har det funnits allvarliga problem med i andra länder och svenska anstalter får inte bli en arena för radikalisering. Detta blir inte minst viktigt då personer som rest till IS kan komma att fängslas när de återvänder till Sverige. De kan fängslas för vissa av de brott som de har begått i Irak och Syrien, men vi vet också att vissa av dem begår andra brott och har kontakter med andra kriminella grupperingar.

Kriminalvårdens säkerhetsarbete är beroende av en relativt låg beläggning, kring 90 procent. Då är det möjligt att omplacera fångarna vid behov, vilket det av naturliga skäl inte är om beläggningen är 100 procent, då inga platser finns, eller ens 98 procent då exponentiellt mer resurser går åt till den dagliga verksamheten. Kriminalvården bedömer att det i framtiden kommer behövas en längre och mer omfattande utbildning för personalen, för att säkerställa kompetens. Grundutbildningen bedöms inte i sig kosta mer än den nuvarande, däremot ska den vara längre vilket kan leda till att vakanser i personalstyrkan ändå kommer bli mer omfattande, vilket i sig kommer kräva fler anställda.

Det ökade inflödet av brottslingar som har sin bakgrund i antingen socialt utsatta områden och/eller kriminella nätverk kommer ställa nya krav på Kriminalvårdens brottsförebyggande arbete. Många personer som idag tas in på anstalt befinner sig i betydligt större utanförskap än tidigare. Det kan innebära att de står längre ifrån arbetsmarknaden, har en starkare kriminell identitet, sämre svenskkunskaper eller obefintliga skolbetyg och att de betar sig våldsammare. Kriminalvården har en nyckelroll i att se till att dessa personer deltar i ett preventivt arbete som lyckas, så att de återvänder till samhället som laglydiga medborgare.

Kristdemokraterna vill också se att Kriminalvården utvecklar sitt internationella samarbete och ser till att fler avtjänar sina straff i hemlandet. Förfarandet har på senare år blivit enklare och snabbare men är fortfarande förknippat med problem som måste åtgärdas. Framför allt vore det gynnsamt om personer som ska utvisas efter avtjänat straff kunde sitta av straffet i det hemland till vilket man ska utvisas. Detta skulle också frigöra vissa resurser från Migrationsverket, Kriminalvården och Polisen eftersom den dömde då inte skulle kunna avvika mellan avtjänat straff och utvisningsbeslut.

Kriminalvårdens digitala infrastruktur är eftersatt och kommer att behöva åtgärdas om myndigheten ska kunna effektivisera sitt arbete i väsentliga delar. Det finns idag en bristande enhetlighet i myndighetens IT-system och dessutom uppfyller den inte alltid myndighetens säkerhetskrav, vilket är extremt allvarligt sett till den senaste tiden många IT-skandaler som har drabbat svenska myndigheter. Kristdemokraterna har tidigare

betonat vikten av svensk IT-säkerhet genom att kräva en cybersäkerhetsmyndighet för att stärka svensk cybersäkerhet. En sådan myndighet skulle bland annat ha i uppgift att se till så att IT-säkerheten fungerar bättre på alla myndigheter.

Hela rättsväsendet behöver förstärkas. Statskontoret konstaterar i rapporten Myndigheternas prognoser över flödet i brottmålsprocessen (2019:4) att ”inom få politikområden är statliga myndigheter så beroende av varandra som inom rättskedjan”. I dagsläget är Kriminalvården den största flaskhalsen för att effektivt bekämpa brottslighet. En god kriminalvård är en förutsättning för att brottslingar ska rehabiliteras, inte bara förvaras. Därför behöver Kriminalvården byggas ut också på lång sikt. Regeringen har inte agerat på ett samlat sätt för att möta de problem som den grövre kriminaliteten innebär. Hade de gjort så, hade utvecklingen i Kriminalvården kunnat förutses för flera år sedan, inte minst om de själva hade trott på sin ambition att polisen faktiskt kommer öka sin effektivitet i att klara upp brott. Även om brottsligheten skulle ligga kvar på samma nivåer som tidigare hade detta inneburit påfrestningar på Kriminalvården.

Totalt satsar Kristdemokraterna 161 miljoner kr mer än regeringen på Kriminalvården 2022, 349 miljoner 2023 och 649 miljoner 2024.

Missbruk i fängelser

Narkotika är ett stort problem för kriminalvården. Dagligen tar Kriminalvården hand om mellan 9 000 och 10 000 personer som har mer eller mindre uttalade problem med narkotika. Under 2020 gick endast 26 procent av de som var intagna på anstalt och hade behov av det ett helt behandlingsprogram innan de frigavs, och bara 20 procent fullföljde det. Samma år hade 58 procent av de intagna ett missbruk, vanligast var narkotikamissbruk. Bara 29 procent hade inget känt missbruk alls. 6 procent hade alkoholmissbruk, 36 procent missbrukade narkotika och 16 procent hade ett blandmissbruk. Bland frivårdsklienterna hade 63 procent en missbruksproblematik, endast 20 procent hade ingen känd missbruksproblematik.

Att droger förekommer på anstalter är alldeles för vanligt. 2020 gjordes 328 drogtestar som gav positivt utslag, och över 3 073 anmälningar om vägran att lämna drogprov rapporterades. Jämfört med 2016 har antalet positiva drogtestar gått ner, samtidigt som antalet anmälningar av personer som vägrar testa sig ökat. Det är en oroväckande indikation.

Det är viktigt att alla anstalter är drogfria och att personalen ges resurser och möjlighet att kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det ska råda nolltolerans mot narkotikamissbruk. Narkotikamissbruk på anstalt medför ofta ett hotfullt klimat.

Behandling ska erbjudas dem som så behöver. Samtliga institutioner ska naturligtvis vara drogfria. Vid misstanke om missbruk ska tester utföras. Vid vägran att lämna urinprov ska anmärkningssystemet användas, vilket ska kunna leda till en senarelagd villkorlig frigivning.

För att motverka förekomsten av narkotika och även andra otillåtna försändelser bör dessa kontrolleras mer noggrant. Kristdemokraterna har lagt fram förslag på hur vi ska kunna hindra kriminell verksamhet från att fortgå i landets fängelser. Ett sätt att minimera risken för kriminell verksamhet, såsom införsel av narkotika till anstalt, är ökad kontroll av försändelser till och från den intagne i anstalt. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Motverka radikalisering

Kriminalvården har av regeringen fått i uppdrag att kartlägga metoder och arbetssätt för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bland intagna på svenska fängelser. Kriminalvården ska studera hur andra länders arbete ser ut för att motverka radikalisering i fängelsemiljö och kriminalvården i stort. Kristdemokraterna anser att arbetet är angeläget och vill intensifiera arbetet med att motverka radikalisering och rekrytering i svenska fängelser. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikalisering.

I överenskommelsen om åtgärder mot terrorism som slöts mellan regeringen och allianspartierna i juni 2017 beslutades att nationella insatsteam mot extremism skulle införas, att en permanent funktion för nationell samordning inrättas och att ett starkt stöd till avhoppare byggs upp. I detta ingår att ta fram nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen. I detta arbete måste kriminalvården medverka. I flera fall av terrorism runt om i Europa är gärningsmännen tidigare kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister. Det finns en risk att kriminella radikaliserar och eftersom vissa av dem redan har bevisat sig besitta ett våldskapital är de särskilt farliga. Kriminalvården har en mycket viktig roll i att upptäcka, larma och att bekämpa extremism. Detta bör ges regeringen till känna.

Familjefokus i fängelse

Allt för många återfaller i kriminalitet efter att de avtjänat sitt straff. Här krävs förstärkningar för att minska antalet återfall. Att ha en förälder i fängelse inverkar också mycket negativt på ett barn. Enligt rapporten När en förälder döms till fängelse (IFAU 2019:26) ökar risken för att barnet själv begår brott, det försämrar både studieresultaten och möjligheten till sysselsättning i framtiden.

Det är viktigt att arbeta förebyggande i fängelserna. I Wales har man lyckats vända trenden genom en familjemetod där man arbetar med att hitta drivkraften i föräldraskapet hos den intagne, öka antalet besök och göra besöksrummen i fängelserna mer familjevänliga för att skapa en miljö som är mer välkomnande för barn. Genom att arbeta med ett ökat familjefokus inom kriminalvården i Sverige kan stora vinster göras för den enskilde internen, för barnen till denne och i det brottsförebyggande arbetet. Detta bör ges regeringen till känna.

Gör det lättare att hitta lämplig påföljd för unga brottslingar

Kristdemokraterna anser att man bör införa en möjlighet att döma ut fler olika typer av påföljder för unga lagöverträdare, däribland omplacering, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning.

En statlig utredning har gjort en översyn av det svenska påföljdssystemet. Utredningen föreslår bland annat att det införs två nya ungdomspåföljder: kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Dessa påföljder syftar till att fylla det glapp som idag finns när det gäller att finna lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Det handlar dels om när den unge är ovillig att delta i ungdomstjänst eller ungdomsvård eller om vårdbehov saknas, samt om de fall då ungdomstjänst inte skulle vara tillräckligt

ingripande samtidigt som det inte finns tillräckliga skäl för slutna ungdomsvård. Kontaktskyldighet för unga ska motsvara vad som i dag kan ingå i åtgärden särskilt kvalificerad kontaktperson enligt socialtjänstlagstiftningen. Socialnämnden i den unges hemort ska vara huvudman för påföljden. Ungdomsövervakning ska innefatta tydliga inskränkningar i den unges rörelsefrihet, utan att det innebär institutionsvistelse. Utredningens förslag är bra och bör genomföras.

Elektronisk övervakning bör användas i ökad utsträckning för personer 15–17 år som dömts för brott som inte i sig motiverar ett frihetsberövande, men som innebär att de är i riskzonen för att hamna i ett kriminellt liv. Detta är en åtgärd som möjliggör kontroll över de personer som lever i riskzonen för att bli grovt kriminella.

Insatser för unga kriminella

KD/M-budgeten ökade anslagen till Kriminalvården och innehöll ett uppdrag till myndigheten att skapa en särskild enhet för unga gängmedlemmar. En sådan enhet skulle behöva utveckla det återfallsförebyggande arbetet och avhopparverksamheten. Innehållet i verkställigheten behöver också bli mer meningsfullt och innehålla tydliga utbildningsplaner. För att lyckas bättre med unga gängmedlemmar bör individanpassade program användas i högre utsträckning för att bryta det kriminella beteendet.

De erfarenheter som Kriminalvården har och bygger upp på den föreslagna enheten kan ligga till grund för metodstöd inom andra aktörers arbete med unga kriminella i gängmiljö. Denna enhet bör ta över ansvaret för de unga gängkriminella från Statens institutionsstyrelse. Kristdemokraterna anser att ansvaret för unga gängkriminella ska flyttas från Sis till Kriminalvården. Vi tog därför tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna in ett utskottsinitiativ som bifölls i riksdagen i justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU39, där huvudbudskapet var att den utredning som justitieministern aviserat den 20 januari 2021 om den slutna ungdomsvården skulle utreda om ansvaret ska flyttas från Sis till Kriminalvården och att den maximala vårdtiden ska höjas. Tillkännagivandena riktades 22 april, men utredningen, som alltså aviserades 20 januari 2021 är fortfarande inte tillsatt. Det är en häpnadsväckande hantering av frågan, att det tio månader efter att ministern säger att han ska tillsätta en utredning ännu inte finns någon. Detta är problematiskt, eftersom nuvarande regelverk innebär att tungt kriminella kan sitta på Sis-hem med låg säkerhet. Det innebär ett hot mot personalen och mot andra barn. De kan dessutom sitta där tills de blir vuxna, vilket inte är en lämplig vårdmiljö för andra barn. Den aviserade utredningen måste snarast tillsättas.

Ökat antal platser vid Statens institutionsstyrelse (Sis)

De flesta barn och unga som behöver samhällsvård för att exempelvis komma bort från droger och kriminalitet kan få hjälp i familjehem eller på HVB-hem. För de barn och unga som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn för att vården ska kunna genomföras är dock en skyndsam placering på Sis i många fall det enda alternativet.

Vi kan idag se att Sis får ta emot allt fler unga som kommer från olika kriminella gängmiljöer. Detta är en företeelse som är relativt ny men i ökande och för att möta detta måste Sis utveckla nya arbetsmetoder för att relevant kunna möta den unge och ha den säkerhet som krävs. Detta är ett arbete som måste bedrivas långsiktigt och som kommer att kosta pengar.

Kristdemokraterna föreslår att ungdomsrabatten ska tas bort och att brott begångna av ungdomar mellan 15 och 18 år ska leda till betydligt högre straff. Detta beror på att den grova brottsligheten sjunker allt lägre ner i åldrarna. Straffskalorna får inte inbjuda till att utnyttja unga för de alla grövsta brotten. Mördare ska få ett betydligt hårdare straff än 3–4 års slutna ungdomsvård. Om straffet skärps kan de inte vara kvar på Sis-hem, eftersom de helt enkelt blir för gamla under tiden de tillbringar där. De som idag döms för de grövsta brotten enligt LSU bör därmed flyttas till Kriminalvårdens ansvar. Ansvarsfrågor och samarbetet mellan Sis och Kriminalvården behöver utredas mot bakgrund av att allt fler unga med stort våldskapital döms till längre straff med slutna ungdomsvård. Unga med stort våldskapital placeras också med stöd av LVU och även där behöver situationen övervägas. Oavsett huvudman måste säkerhet, kompetens och möjlighet till skarpa åtgärder förstärkas för att klara den aktuella situationen.

Hur den framtida gränsdragningen ska se ut behöver svara mot dagens situation och de kommande lagändringar som aviserats avseende borttagen ungdomsrabatt och längre straff.

Flertalet rymningar har skakat Sis den senaste tiden. Myndigheten har nyligen påbörjat arbetet med att bygga upp en ordentlig säkerhetsorganisation. Det borde ha skett betydligt tidigare och Kristdemokraterna kan bara beklaga att regeringen inte sett till att så skett.

Ett skäl till att rymningarna kunnat ske, förutom bristande perimeterskydd, är att ungdomarna medgetts tillgång till mobiltelefoner och internet och alldeles för obehindrat kunnat kommunicera med omvärlden utan övervakning. De har då kunnat planera fritagningar. Detta är en enorm säkerhetsrisk, både för personalen, för förbi-passerande och för det övriga samhället, i vilket förrymda brottslingar åter tar plats. Polisen får därmed lägga stora resurser på att gripa samma grova brottsling igen. Det är oacceptabelt.

Tillgången till telefon och internet gör också att de intagna kan ta reda på information om personalen. Tillgången till mobiler eller andra digitala tjänster bör begränsas avsevärt utan att behöva omprövas var fjortonde dag. Det är också ett problem att besluten är individuella. En person som har begränsad tillgång, kan ändå få tillgång till en mobil genom att låna av en annan person på samma avdelning som inte har begränsad tillgång. Detta måste skyndsamt åtgärdas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Ett annat problem är att visitering av intagna bara får ske på misstanke och inte som rutin. Detta är mycket allvarligt eftersom de intagna kan vara dömda för våldsbrott eller vårdas för missbruk. Visitering behöver kunna ske rutinmässigt. Det behövs lagändringar som gör att visitationer kan göras i betydligt fler fall än idag. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Myndigheten behöver också en bättre underrättelseverksamhet. Sis bör införa säkerhetsklassade chefstjänster som kan utbyta information med polisen och Säkerhetspolisen för att kunna göra kontinuerliga farlighetsbedömningar av de intagna. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Dessutom behövs möjlighet till eftervård. Den unge som dömts till slutna ungdomsvård och under tiden fyller 18 år kommer att lämna samhällsvården efter de vanligtvis fyra år genomförts utan krav på eftervård eller uppföljning. Vi menar att eftervård i olika form bör finnas som en möjlighet i syfte att säkerställa att de motivationsprogram och behandlingsprogram som genomförs under den slutna ungdomsvården kan fullföljas även då LSU-vården upphör.

Efterfrågan på fler platser har ökat, och för Kristdemokraterna är det prioriterat att öka antalet platser. Därför behövs en satsning på kompetens- och metodutveckling för arbete med unga gängkriminella. Vi väljer därför att satsa mer pengar på Statens institutionsstyrelse, Sis. Vi anslår 50 miljoner extra 2022, 50 miljoner 2023 och 50 miljoner 2024 under utgiftsområde 9 anslag 4:6 Statens institutionsstyrelse.

Minska risken för skulduppbyggnad under tiden på anstalt

Att vara intagen på anstalt kan innebära att det blir svårare för den intagne att sköta sin privatekonomi. Detta riskerar att leda till att räkningar och hyror ligger obetalda och att ett skuldberg därmed byggs upp. Det är mycket viktigt att motverka detta så att återgången till ett normalt, laglydigt liv ska bli smidigare och enklare när den intagne återfår sin frihet. Alla som avtjänar ett straff i Sverige i dag får en personlig planering för strafftiden, en så kallad verkställighetsplan. Vi kräver att skuldsanering också övervägs i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, men som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Tiden efter avslutat straff

Kriminalvårdens ansvar ska upphöra först då kontakt upprättats med socialförvaltningen, arbetsliv, hyresvärd och andra aktörer som medverkar till att den frigivne kan starta ett fungerande och hederligt liv i samhället.

Genom regleringsbrev ska Arbetsförmedlingen få ett tydligt uppdrag att samverka med Kriminalvården kring utslussningen av personer som frigives från fängelser eller slutna ungdomsvård.

I socialtjänstlagen ska en tydlig skyldighet införas för kommunerna att samverka med Kriminalvården kring utslussning av personer från fängelser eller slutna ungdomsvård.

Det är oerhört viktigt att samhällets stöttning fortsätter även efter avtjänat straff. Den frigivne behöver ofta hjälp till bostad, arbete, utbildning och andra återanpassande åtgärder för att möjligheten att kunna leva ett liv utan brottlighet ska maximeras. När någon frigives utan vettig sysselsättning, utan bostad och utan socialt nätverk drivs de återigen rakt i armarna på de kriminella kretsarna.

Frivårdsinsatser för den med förkortad villkorlig frigivning

En fördel som villkorlig frigivning medför är att den dömda får en period av övervakning efter att denne frisläpps från fängelset, under den tid som strafftiden faktiskt är bestämd till. Detta är tänkt att underlätta återanpassningen till samhället. Den möjligheten skulle försvinna om en dömd person avtjänar 100 procent av strafftiden i fängelset. Det är inte optimalt ur ett återanpassningsperspektiv. Därför bör en utvidgad möjlighet till frivårds- och övervakningsåtgärder som kan tillämpas efter fängelsetiden även i dessa fall utredas. En sådan åtgärd ska vara förutsägbar för den enskilde och meddelas i samband med dom, där det tydliggörs att frivårds- och övervakningsåtgärder kommer att tillämpas även om den enskilde inte blir villkorligt frigiven.

Det civila samhällets betydelse

Frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan idag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmuntras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhopparjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivits av bland andra Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (KRIS) och X-CONS. Vi kan inte utgå ifrån att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Avdragsrätt för gåvor återinfördes av KD/M-budgeten och är ett viktigt steg för att stödja civilsamhället ekonomiskt. Kristdemokraterna vill också ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda.

På senare år har begreppet social impact bonds, sociala utfallskontrakt, etablerats i Storbritannien. Detta innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas med att återanpassa tidigare brottslingar. De fördelar som antas finnas med sociala utfallskontrakt är bland annat incitamentet att nå resultat, samt att privat finansiering kan tillhandahållas för att skapa en infrastruktur för rehabilitering. I Sverige är det endast Norrköpings kommun som har ett system med renodlade sociala utfallskontrakt (även om andra sociala investeringar finns), enligt en rapport från Expertgruppen för studier av offentlig ekonomi, ESO, som presenterades 2020. I Norrköping är målgruppen ung som placeras på HVB-hem eller Sis-hem med bättre skolresultat och färre placeringar hos HVB och Sis-hem. Där konstateras att marknaden är stor och omfattar omkring 500 miljarder kronor globalt, men att exemplen i Sverige är få. Projektet med utfallskontrakt i Norrköping var när rapporten skrevs inne på sitt sista år och inga definitiva resultat fanns ännu. Effektutvärderingen behöver gås igenom noggrant, för att avgöra om Norrköping är ett framgångsrikt exempel eller inte. Halvvägs igenom presenterade partnerföretaget Leksell social ventures en utvärdering som indikerade positiva resultat och ESO-rapporten intervjuer ger också en positiv bild, inte minst gällande skolresultat. Systemet bör prövas på fler platser. Detta bör ges regeringen till känna.

Kostnadsöversyn av Kriminalvården

Den 15 december 2015 beslutade riksdagen efter motion från Kristdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Liberalerna att kostnadsutvecklingen och kostnads-effektiviteten inom Kriminalvården skulle utvärderas. Detta gjordes mot bakgrund av den kostnadsutveckling som skett inom Kriminalvården när myndigheten byggdes ut och säkerheten förbättrades för att hindra rymningar och för att klara av en ökad beläggning. Beläggningen beräknas öka ytterligare under kommande år när polisen, domstolarna och åklagarna får högre budget, fler tvångsmedel och straffen skärps. Kriminalvården kommer att behöva byggas ut. Det kommer vara förenat med stora kostnader, inte bara därför att fängelser och häkten är dyra, utan för att just svenska fängelser är de dyraste i Europa. Enligt en undersökning från Svenska Dagbladet 2014 var svenska fångar sex gånger dyrare än genomsnittet i Europa. Riksdagens utredningsutredningstjänst har tagit fram mer aktuella siffror. Där framgår att en svensk intagen kostar 380 euro per dygn, medan den siffran är 202 euro för en fånge i

Danmark. Trots detta var återfallsfrekvensen år 2015 densamma för de båda länderna, dvs 33 procent.

Den svenska kriminalvården är bland den absolut dyraste i Europa. Kristdemokraterna var med och tillförde stora anslagsökningar till Kriminalvården i den budget vi gjorde tillsammans med Moderaterna och som gällde för 2019. Samtidigt har Kriminalvården i dag delvis ändrade förutsättningar. Därför fanns det skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter. Alliansregeringen tillsatte 2014 utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99), med uppdraget att analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården samt att föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas, bland annat genom nya former för samverkan med andra myndigheter och aktörer. Utredaren fick i uppdrag att redovisa hur Kriminalvårdens kostnader för anstalt, häkte, frivård respektive transporttjänst har utvecklats sedan 2004. Vidare skulle utredaren analysera om fördelningen av kostnaderna var ändamålsenliga och avspeglade regeringens prioriteringar. En internationell jämförelse skulle göras och framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande åtgärder studeras. Uppdraget skulle redovisas innan 2015 års utgång. Den rödgröna regeringen lade dock ner utredningen. Vi anser att en sådan utredning skulle vara av stor betydelse och att en sådan därför behöver tillsättas snarast möjligt. Detta tillkännagavs för regeringen riksdagsåret 2018/19. Vi förväntar oss att regeringen snarast genomför detta.

Det är emellertid svårt att tro att regeringen har några sådana ambitioner. Riksrevisionen granskade 2020 effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter och kom fram till att det gick att göra besparingar och effektiviseringar på i genomsnitt 20 procent. Regeringen meddelar att den inte delar Riksrevisionens bedömning att en kostnadsbesparing går att göra. Vi noterar att den bedömningen görs utan att regeringen genomfört åtgärder för att genomlysas Kriminalvårdens kostnader, kostnadsutveckling eller besparingsmöjligheter. Det finns således goda skäl att åter kräva att utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) ska återupptas med tillägget att den ska ta Riksrevisionens slutsatser i beaktande och undersöka och föreslå effektiviserande åtgärder i linje med den ”best practice” som Riksrevisionen hittat, så som förbättringspotentialen i större och färre anstalter.

Gör det svårare att undkomma dom

De senaste tio åren har cirka 100 brott om året blivit preskriberade på grund av att personer som blivit dömda helt enkelt struntat i att dyka upp till fängelset för att avtjäna sitt straff. För närvarande är cirka 700 personer efterlysta på grund av detta. Kristdemokraterna menar att det måste genomföras en rad åtgärder för att bli av med detta problem. Dels bör preskriptionstiden tas bort för utdömda straff eftersom skuldfrågan redan är avgjord, till skillnad från brott utan dom. Dels bör den som inte inställer sig få betydligt svårare att få villkorlig frigivning, vars automatik vi vill avskaffa. Sköter man sig inte i fängelset ska man inte bli villkorligt frigiven och detsamma bör gälla om man inte inställer sig. För personer med risk att avvika bör fotboja vara ett alternativ i väntan på dom. Ett rymningsförbud bör också införas. Inte heller ska man kunna strunta i att infinna sig utan ytterligare påföljd. En utredning har fått i uppdrag att se över dessa regler och ska redovisas 10 november 2021. Vi anser att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag.

Fler ska avtjäna straffet i hemlandet

Kristdemokraterna anser att utlänningar som döms för brott i Sverige som regel ska avtjäna sitt straff i sina hemländer. Sverige bör därför prioritera att skriva avtal med andra länder som tillgodoser detta. Det är nödvändigt för att avlasta Kriminalvården både kapacitets- och kostnadmässigt att underlätta utvisning men andra länders brottslingar är inte heller Sveriges ansvar. För att avlasta Kriminalvårdens beläggning bör Kriminalvården också få i uppdrag att hyra platser utomlands. Kapaciteten är mycket ansträngd och ca 30 procent av de intagna i svenska fängelser är medborgare utomlands. Därför anslår Kristdemokraterna 200 miljoner extra till Kriminalvården för att hyra fängelseplatser utomlands 2022 och 400 miljoner 2024. Förslaget genomförs genom att regeringen uppdrar åt Kriminalvården att sluta avtal med andra länders motsvarighet. Syftet är att stimulera andra länder att vilja låta sina medborgare avtjäna svenska straff i sina hemländer. Avtalen ska bygga på ekonomisk ersättning från den svenska Kriminalvården till det andra landets motsvarighet. Det ska även vara möjligt för Kriminalvården att sluta avtal med tredje land om att avtjäna straff i det landet om det anses lämpligt. Oavsett om avtal träffas med hemland eller tredje land måste givetvis humanitära och rättsliga förhållanden beaktas. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Bygg fängelser utomlands

En viktig del av biståndspolitikerna är institutionsbyggande för att stärka rättsstatliga principer och rättsväsendet i de länder som kvalificerar sig för att ta emot bistånd. Ett fungerande rättsväsende där rättsstatliga principer och mänskliga rättigheter respekteras är grundläggande för utveckling och framsteg.

Svenska biståndsmedel riktas till att stärka rättsväsendets institutioner i mottagande länder genom att stödja och utveckla andra länders fängelser med syfte att främja en välfungerande kriminalvård samt humanitära villkor i fängelser utomlands. Regeringen bör därför uppdrar till Sida och Kriminalvården att gemensamt genomföra den här typen av biståndsprojekt.

Det finns redan idag exempel på den här typen av biståndsprojekt som Sverige bedriver i Kenya, och det finns även exempel på biståndsprojekt från Danmark, Finland och Nederländerna som bland annat handlade om att bygga fängelse i Somalia. Detta måste gå i hand med utbildning av personal i mänskliga rättigheter och kriminalvård. Dessa projekt följer således OECD/DAC:s riktlinjer för vad som räknas som bistånd. Kristdemokraterna vill nu se fler liknande projekt men vilka länder som kan vara aktuella måste givetvis utredas.

Kristdemokraterna har länge varit kritiska till att svenskt bistånd går till länder och projekt som inte respekterar mänskliga rättigheter. Här kan som exempel från av oss tidigare framförd kritik nämnas bistånd till både Palestina och Irak. Mottagare som bl.a. förtrycker kristna och homosexuella systematiskt. Det är den här typen av bistånd vi nu vill minska och istället omfördela, bl a till förmån för bistånd som syftar till utveckling av fängelser med bättre humanitära villkor och ett stärkt rättsväsende. Vi använder alltså inte pengar från svenskt humanitärt bistånd för att finansiera detta förslag.

Frivårdsreform

Den som väntar på tingsrättsförhandling får idag träffa Kriminalvården för att göra en personutredning som är ett delunderlag för påföljdsbestämmelsen. Under utredningen händer det att klienten avfärdar tanken på frivård, varefter frivården inte bedömer att denne är lämplig för frivård. Klienten kan under tingsrättsförhandlingen sedan ändra sig och visa sig samarbetsvillig för en frivårdsplacering och får då samhällstjänst, trots att han motarbetat framtagande av en sådan påföljd. Det innebär att frivården inte kunnat förbereda ett adekvat åtgärdsprogram för den dömda, vars chans till rehabilitering därmed minskar. Att både motarbeta frivårdens möjligheter och sedan ändå få frivård kan inte vara en framkomlig väg i framtiden. Detta måste förändras, så att frivårdens utlåtande väger tyngre vid val av påföljd. Det skulle i slutändan innebära att den som är villig att genomgå frivårdens rehabiliteringsprogram från början behöver anstränga sig för att få så goda resultat som möjligt. Det skulle också innebära att de som försöker utnyttja systemet hindras från att göra det i samma utsträckning. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Andreas Carlson (KD)

Ingemar Kihlström (KD)

Lars Adaktusson (KD)

Mikael Oscarsson (KD)

Tuve Skånberg (KD)

Gudrun Brunegård (KD)